

**Verzameling van ordonnancien betreffende veeziekten in
Nederlandsch-Indië en van handleidingen tot het
desinfecteren van besmette of van besmetting verdachte
voorwerpen, schepen, enz. zoomede tot de kennis der
kenteekenen van besmettelijke veeziekten**

<https://hdl.handle.net/1874/301026>

VERZAMELING VAN ORDONNANCIEN

BETREKKELIJK

VEEZIEKTEN

NEDERLANDSCH-INDIË

EN

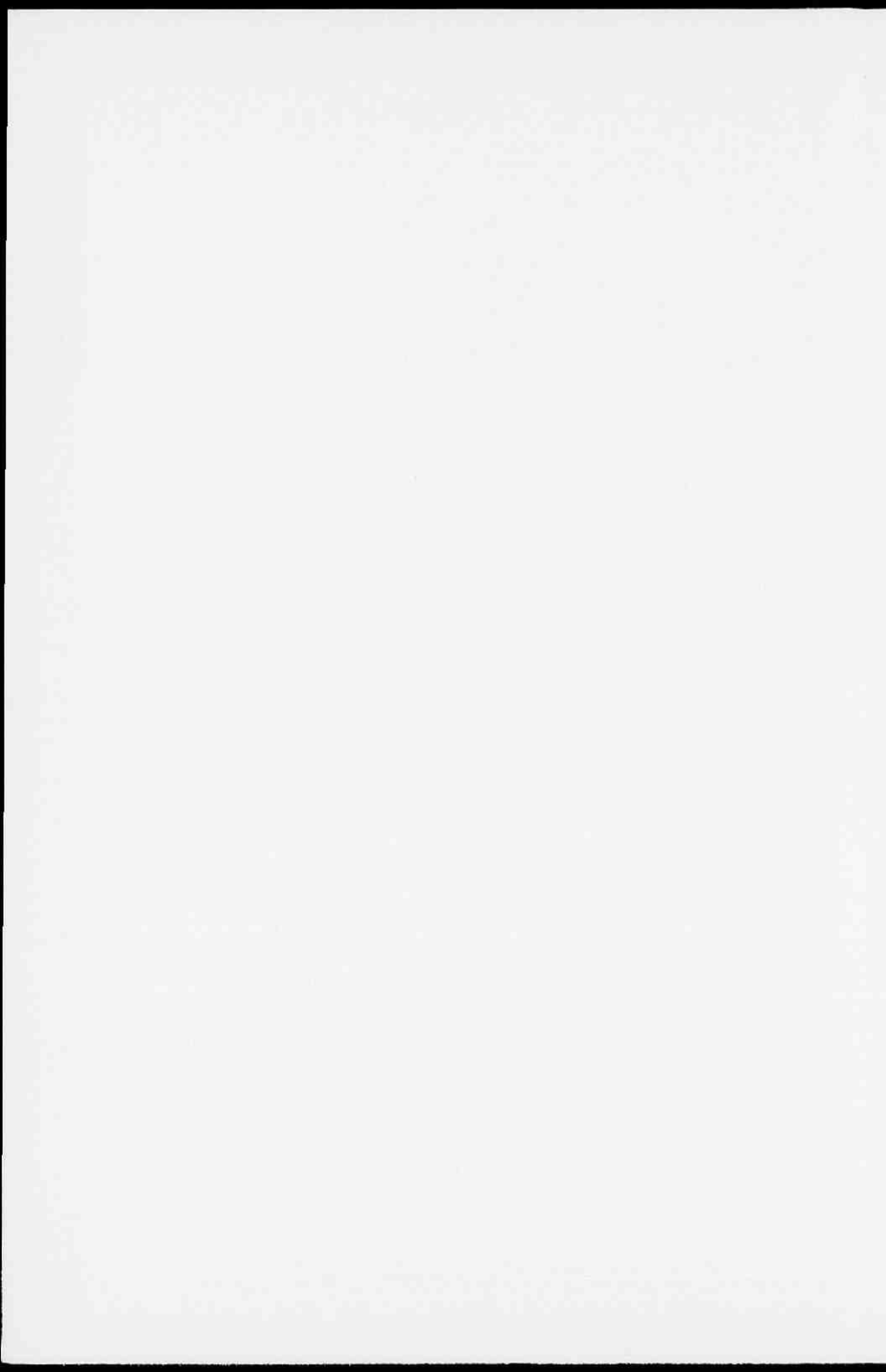
VAN HANDLEIDINGEN TOT HET DESINFECTEREN VAN BESMETTE OF
VAN BESMETTING VERDACHTE VOORWERPEN, SCHEPEN, ENZ.

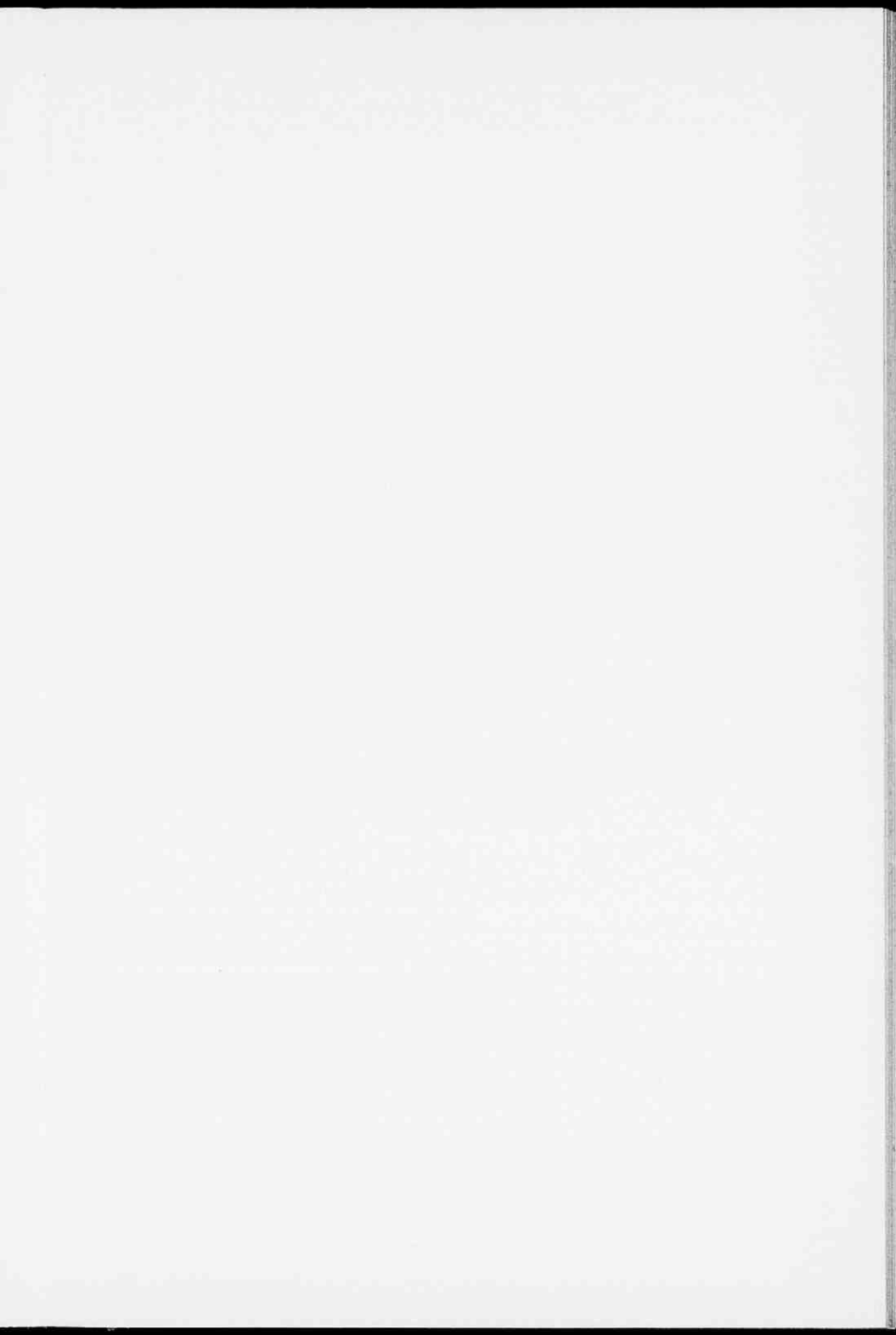
ZOOEDE TOT DE KENNIS DER KENTEKENEN

VAN BESMETTELIJKE VEEZIEKTEN.

C
970'

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2856 938 6

VERZAMELING VAN ORDONNANCIEN

BETREKKELIJK

Capit.

VEEZIEKTEN

IN

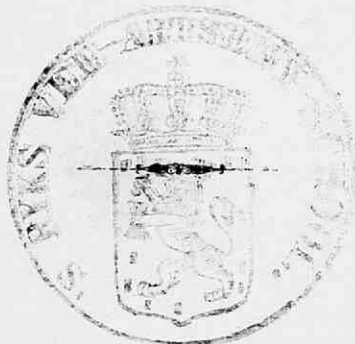
NEDERLANDSCH-INDIË

EN

VAN HANDLEIDINGEN TOT HET DESINFECTEREN VAN BESMETTE OF
VAN BESMETTING VERDACHTE VOORWERPEN, SCHEPEN, ENZ.

ZOOMEDE TOT DE KENNIS DER KENTEKENEN

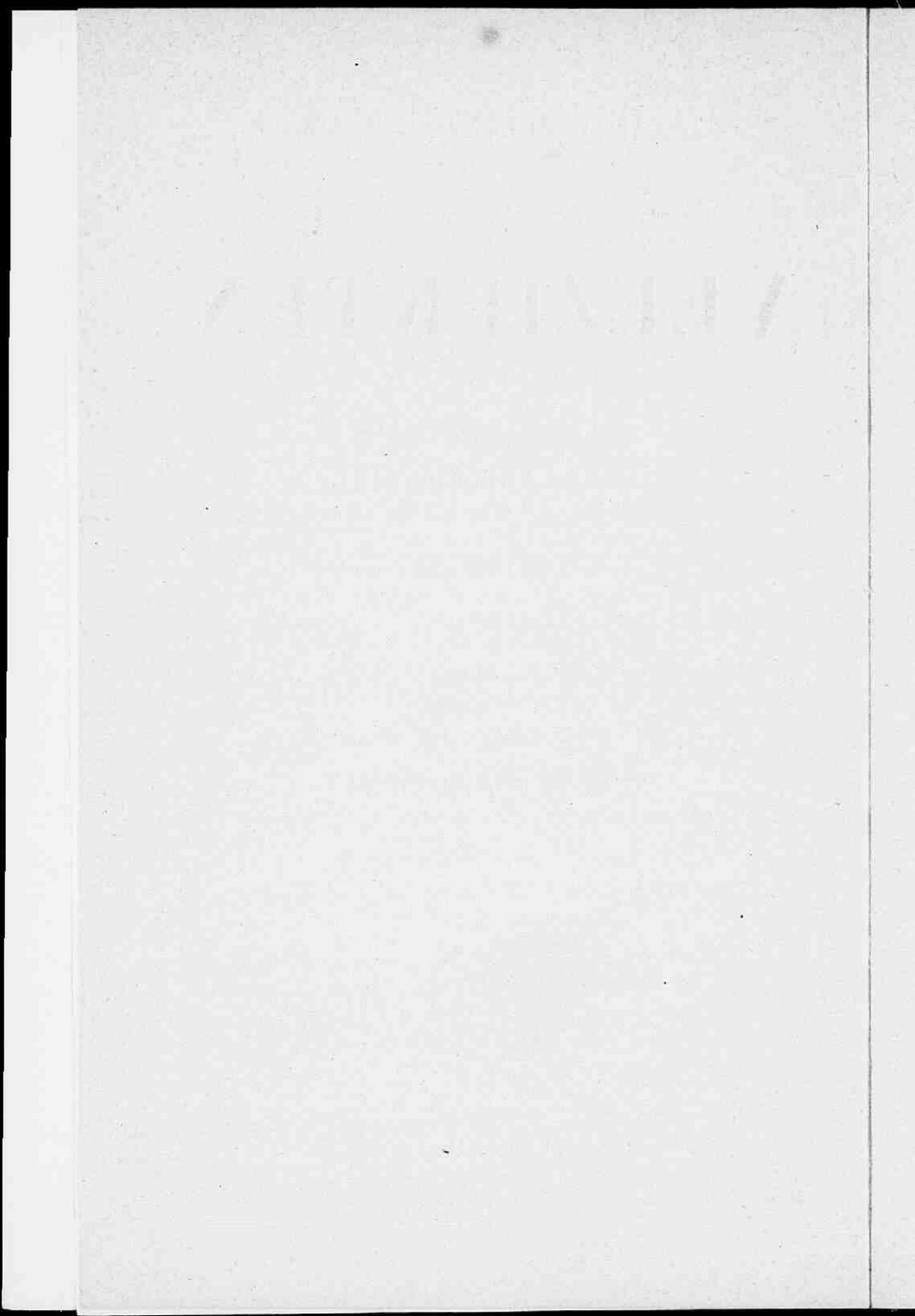
VAN BESMETTELIJKE VEEZIEKTEN.

BATAVIA

LANDSDRUKKERIJ

1879.

VERZAMELING VAN ORDONNANCIEN

BETREKKELIJK

VEEZIEKTEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIË

EN

VAN HANDLEIDINGEN TOT HET DESINFECTEREN VAN BESMETTE OF VAN BESMETTING
VERDACHTÉ VOORWERPEN, SCHEPEN, ENZ. ZOOMEDE TOT DE KENNIS
DER KENTEKENEN VAN BESMETTELIJKE VEEZIEKTEN.

**I. VOORZIENINGEN OMTRENT BESMETTELIJKE VEEZIEKTEN IN
NEDERLANDSCH-INDIË.**

(STAATSBLAD 1869, N° 422). (*)

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOUVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

DEN RAAD VAN NEDERLANDSCH-INDIË GEHOORD;

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut!
doet te weten:

Dat Hij, het in het algemeen belang wenschelijk achtende, de maatregelen vaststellen, welke behooren genomen te worden, indien onverhoopt eene besmettelijke veeziekte in eenig gedeelte van *Nederlandsch-Indië* mogt uitbreken, ten einde alsdan die ziekte onmiddellijk te kunnen uitroeijen en tevens hare verspreiding te voorkomen;

Lettende op de artikelen 20, 29, 31 en 33 van het reglement op het beleid der Regering van *Nederlandsch-Indië*;

(*) Bij Staatsblad 1871, n°. 28, alléén op *reetyphus* toepasselijk verklaard, zoolang daaromtrent geene nadere bepalingen zullen zijn afgekondigd.

Heeft goedgevonden en verstaan :

Te bepalen als volgt:

Art. 1. Zoodra in een of ander gedeelte van *Nederlandsch-Indie* aan den ambtenaar, die gesteld is aan het hoofd van een gewest, is gebleken, dat binnen zijn gewest eene besmettelijke veeziekte is uitgebroken, geeft hij daarvan kennis aan den Gouverneur-Generaal, en neemt onmiddellijk de volgende maatregelen:

- 1^e. hij doet niet alleen het aangetaste vee, maar ook het vee, dat verdacht is van door die ziekte te zijn aangetast, of van met aangetast vee in aanraking te zijn geweest, onmiddellijk in beslag nemen en afmaken, de gedoode dieren in diepe kuilen begraven, verbranden of op andere wijze vernietigen, en de kralen, stallen en toebehooren, zoomede alles wat door of voor de afgemaakte dieren is gebruikt desinfecteren, op andere wijze onschadelijk maken, of, zoo die voorwerpen daarvoor vatbaar zijn en eene geringe waarde bezitten, vernietigen.
- 2^e. hij bepaalt de kringen, buiten welke geen vee uitgevoerd en binnen welke geen vee van elders ingevoerd mag worden, en zorgt, dat de grenzen dier kringen behoorlijk worden bewaakt; hij kan daartoe beschikken over de hem ten dienste staande politie-middelen, de gewapende magt, de heerendienstpligtigen en, zoo dit nog niet voldoende is, over elk en een iegelijk, die behoort tot de inheemsche en met deze gelijkgestelde bevolking.

Hij maakt de uitgestrektheid der door hem aangewezen kringen met alle hem ten dienste staande middelen onder de bevolking bekend.

Bij de beslissing of de uitgebroken ziekte besmettelijk is, volgt hij de hem van regeringswege medegedeelde handleidingen en raadpleegt hij den plaatselijk aanwezigen veearts of, indien een zoodanige niet ter plaatse aanwezig is, een geneeskundige, wanneer een zoodanige zich ter plaatse bevindt.

Ter desinfectie worden opgevolgd de voorschriften, gegeven bij de aan deze verordening gehechte handleiding. (*)

Art. 2. Zij, wier vee of wier kralen, stallen of andere voorwerpen, ingevolge art. 1 n°. 1, worden onteigend, hebben aanspraak op schadeloosstelling.

(*) Zie VIII hierachter.

Het besluit tot onteigening moet den eigenaar van het vee vermelden of de verklaring inhouden, dat die eigenaar den betrokken ambtenaar onbekend is, en dat vee alsmede die voorwerpen zelve omschrijven.

Het bedrag der schadeloosstelling wordt bepaald door een commissie, bestaande uit het hoofd van het district, het hoofd der kampong en een daartoe door het hoofd van plaatselijk bestuur aantewijzen Europeschen ambtenaar of beambte.

De commissie moet bij het afmaken van het vee tegenwoordig zijn, en elk stuk vee te voren schatten, daarbij in acht nemende dat een reeds door de ziekte aangetast stuk vee minder waarde heeft dan een, dat wel verdacht, maar op dat oogenblik nog gezond is of schijnt.

Zij moet ook de te onteigenen voorwerpen vooraf schatten.

Van deze schattingen maakt zij een behoorlijk door hen, die schrijven kunnen, onderteekend verbaal op, waarop elk ter onteigening aangewezen stuk vee of voorwerp afzonderlijk staat vermeld.

Wanneer de eigenaar van de ter onteigening aangewezen dieren of voorwerpen met de schatting geen genoegen neemt, beslist het hoofd van plaatselijk bestuur in het hoogste ressort, die kan vorderen, dat de schatters hun verbaal van schatting zullen beëedigen.

De toegewezen som wordt aan den eigenaar aangeboden en, bij weigering of ontstentenis van den eigenaar, in handen van den ambtenaar, die het gewest bestuurt, gedeponeerd.

Art. 3. Wanneer de afstand der plaats, waar de besmettelijke veeziekte is uitgebroken, te ver is om zonder nadeel de bevelen van den ambtenaar, die het gewest bestuurt, in te wachten, neemt de ambtenaar, die plaatselijk het gezag voert, voorloopig de maatregelen, waartoe anders alleen het hoofd van gewestelijk bestuur bevoegdheid bezit.

Art. 4. Vervoer van vee, zoowel levend als dood, van vleesch, versche huiden en van allen afval, als: haar, horens, wol, vet, mest, enz., van koedekken, hooi, stroo en gebruikt stalgereedschap uit de aangewezen kringen van afsluiting naar buiten, alsmede invoer van vee over de lijnen van afsluiting is verboden.

Zij, die met de bewaking der kringen belast zijn, zijn bevoegd hen, die zich daar buiten begeven, aan visitatie te onderwerpen, ten einde zich te overtuigen of vervoer van de in dit artikel aangewezen voorwerpen plaats heeft.

Art. 5. Binnen de lijnen van afsluiting is het houden van markten en openbare verkoopingën van vee verboden.

Art. 6. Binnen de lijnen van afsluiting en in de daaraan grenzende afdeelingen zijn de veehouders verplicht, overeenkomstig de aanwijzing van het hoofd van plaatselijk bestuur en op de door dezen te stellen tijden, de stallen en kralen van hun vee tot wering van smetstof of tot beveiliging daartegen te reinigen en in gereinigden staat te houden.

Art. 7. De overtreding van de eerste zinsnede van artikel 4 en die van artikel 5 worden, naar gelang van den landaard der schuldigen, gestraft met gevangenis of ten arbeidstelling aan de openbare werken voor den tijd van één tot drie maanden.

Hetgeen in strijd met die artikelen vervoerd of verkocht is en hetgeen, waarin of waarmede de overtreding is begaan, wordt in beslag genomen en door den regter bij veroordeeling verbeurd verklaard, en voor zooveel zulks in het belang der gezondheid of tot wering van besmetting noodig is, wordt daarvan tevens de vernietiging of onschadelijkmaking bevolen.

Dit laatste geschiedt ook bij vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging, wanneer het algemeen belang dit raadzaam maakt, tegen schadeloosstelling, door den regter bij zijne beslissing te begrooten en vast te stellen.

Art. 8. Zij, die handelen in strijd met artikel 6, worden, naar gelang van hunnen landaard, gestraft met gevangenisstraf of ten arbeidstelling aan de openbare werken van één week tot één maand.

Art. 9. De bepalingen, voorkomende in de artikelen 381, 382 en 383 van het wetboek van strafregt voor europeanen, zijn toepasselijk op inlanders en met deze gelijkgestelden, behoudens dat in stede van gevangenisstraf in het geval van het eerstgenoemde artikel wordt opgelegd ten arbeidstelling aan de openbare werken en, in de gevallen van de beide andere, dwangarbeid buiten den ketting, en dat met opzigt tot de bij die artikelen bedreigde geldboete toepasselijk is de laatste zinsnede van art. 35 Bepalingen ter regeling van eenige onderwerpen van strafwetgeving.

Art. 10. Onder vee worden in deze verordening verstaan runderen, buffels, schapen, varkens, bokken en geiten.

En opdat niemand hiervan onwetendheid voorwende, zal deze in het staatsblad van *Nederlandsch-Indië* geplaatst en, voor zooveel noodig, in de *Inlandsche* en *Chinesche* talen aangeplakt worden.

Gelast en beveelt voorts, dat alle hooge en lage kollegiën en ambtenaren, officieren en justiciëren; ieder voor zooveel hem aangaat, aan de stipte naleving dezer de hand zullen houden, zonder oogluiking of aanzien des persoons.

Gedaan te BUITENZORG, den 27sten December 1869.

P. MIJER.

De Algemeene Sekretaris,

VAN HARENCARSPÉL.

II. MAATREGELEN TOT TEGENGANG VAN HET MILTVUUR ONDER HET VEE.

(STAATSBLED 1873, N°. 105).

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOUVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

DEN RAAD VAN NEDERLANDSCH-INDIË GEHOORD;

*Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut!
doet te weten:*

Dat Hij, overwegende de wenschelijkheid, om voorzieningen vast te stellen, ten aanzien van miltvuur onder het vee;

Lettende op de artikelen 20, 29, 31 en 33 van het reglement op het beleid der Regering van *Nederlandsch-Indië*;

Heeft goedgevonden en verstaan:

Art. 1. Wanneer er vermoeden bestaat van het uitbreken van miltvuur onder het vee, wordt onverwijld op last van het hoofd van gewestelijk of plaatselijk bestuur door een daartoe aan te wijzen gouvernements veearts of deskundige een onderzoek ingesteld.

Van dat onderzoek wordt proces-verbaal van bevinding opgemaakt.

Zoodra het blijkt, dat het miltvuur zich heeft geopenbaard, gelast het hoofd van gewestelijk of plaatselijk bestuur, dat de dieren, aan die ziekte lijdende, van het overige vee afgezonderd worden gehouden.

Art. 2. Eigenaars of houders van aan miltvuur lijdende dieren, waarvan de afzondering van het overige vee door het hoofd van gewestelijk of plaatselijk bestuur is gelast, die de zieke dieren met andere in aanraking brengen, worden gestraft met eene geldboete

van f 25.— tot f 100.— of naar gelang van hunnen landaard met gevangenisstraf of ten arbeidstelling aan de publieke werken voor den kost onder loon van acht dagen tot drie maanden.

Art. 3. De hoofden van gewestelijk of plaatselijk bestuur of de door hen daartoe aangewezen politie-beambten, gouvernements vee-artsen en deskundigen hebben, des noods met behulp van den sterken arm, den toegang tot de stallen, kralen en alle plaatsen, waarin de politie vermoedt, dat zich dieren, door het miltvuur aangetast, bevinden.

Art. 4. Stallen, kralen, gereedschappen, tuigen, dekkleeden en andere voorwerpen, waarmede door het miltvuur aangetaste dieren in aanraking zijn geweest, worden ontsmet, op de wijze als bij Staatsblad 1869, n°. 122 is aangegeven, dan wel, voor zoover zij er vatbaar voor zijn door eene wassching met eene naar omstandigheden min of meer sterke oplossing van karbolzuur in water, zoo noodig gevolgd door beroeking.

Deze ontsmetting geschiedt voor rekening van den laude.

Het hoofd van gewestelijk of plaatselijk bestuur is bevoegd te gelasten, dat van bamboe zamengestelde en weinig waarde hebbende open stallen of kralen, waarvan de ontsmetting door beroeking niet afdoende wordt geacht, en welke op geen andere doelmatige wijze kunnen worden ontsmet, worden afgebroken en verbrand.

Art. 5. De vernietiging der stallen of kralen, bedoeld in de laatste alinea van het voorgaand artikel, geschiedt niet, dan na voorafgaande onteigening door het hoofd van gewestelijk of plaatselijk bestuur.

Zij, wier stallen of kralen, ingevolge het bovenstaand voorschrift worden onteigend, hebben aanspraak op schadeloosstelling.

Het besluit tot onteigening moet den eigenaar van de stallen of kralen vermelden of de verklaring inhouden, dat die eigenaar den betrokken ambtenaar onbekend is en de stallen of kralen omschrijven.

Het bedrag der schadeloosstelling wordt bepaald door eene commissie, bestaande uit het hoofd van het distrikt, het hoofd der kampong en een door het hoofd van plaatselijk bestuur aan te wijzen Europeesch ambtenaar of beambte.

De commissie moet bij het verbranden der stallen en kralen tegenwoordig zijn en elken stal of kraal vooraf schatten.

Van de schatting maakt zij een behoorlijk, door hen die schrijven kunnen, onderteekend proces-verbaal op, waarop elke ter onteigening aangewezen stal of kraal afzonderlijk staat vermeld.

Wanneer de eigenaar van de ter onteigening aangewezen stallen of kralen met de schatting geen genoegen neemt, dan beslist het hoofd van plaatselijk bestuur in het hoogste ressort.

Dit bestuurshoofd kan vorderen, dat de schatters hun verbaal van schatting beëdigden.

De toegewezen som wordt den eigenaar aangeboden en bij weigering of ontstentenis van den eigenaar in handen van den ambtenaar, die het gewest bestuurt, gedeponeerd.

Art. 6. Bij het uitbreken van miltvuur zijn toepasselijk art. 1 ten 2^e, art. 3, de 1^e alinea van art. 4 voor zooveel het vervoer van vee betreft, en de artikels 5, 6, 7 en 8 van de ordonnancie, vervat in Staatsblad 1869, n°. 122.

Art. 7. Wanneer echter het vervoer van door miltvuur aangetast vee, als in het voorgaand artikel bedoeld, noodzakelijk is, kan het hoofd van gewestelijk of plaatselijk bestuur, nadat hij, indien de mogelijkheid daartoe bestaat, een gouvernements veearts of een anderen deskundige zal hebben gehoord, het vervoer onder aanwending der noodige voorzorgsmaatregelen doen plaats hebben.

Art. 8. De ordonnancie, vervat in Staatsblad 1869, n°. 123, is ook toepasselijk op aan miltvuur gestorven vee.

Art. 9. Gouvernements veeartsen of militaire paardenartsen, door miltvuur aangetaste dieren ontdekkende, zijn gehouden daarvan onmiddellijk aan het hoofd van plaatselijk bestuur kennis te geven.

Zij doen het aangetaste dier in beslag nemen en afzonderen, indien het door hen op markten of venduties wordt aangetroffen.

En opdat niemand hiervan onwetendheid voorwende, zal deze in het staatsblad van *Nederlandsch-Indië* geplaatst en, voor zooveel noodig, in de *Inlandsche* en *Chinesche* talen aangeplakt worden.

Gelast en beveelt voorts, dat alle hooge en lage kollegiën en ambtenaren, officieren en justiciëren, ieder voor zooveel hem aangaat, aan de stipte naleving dezer de hand zullen houden, zonder oogluiking of aanzien des persoons.

Gedaan te BUITENZORG, den 23sten April 1875.

VAN LANSBERGE.

De Algemeene Sekretaris,

LEVYSSOHN NORMAN.

**III. VERBODSBEPALINGEN OP DEN IN- EN DOORVOER VAN VEE,
AFKOMSTIG VAN PLAATSEN IN NEDERLANDSCH-INDIË,
WAAR EENE BESMETTELIJKE VEEZIEKTE HEERSCHT.**

(STAATSBLAAD 1878 N°. 165)*

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOUVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

DEN RAAD VAN NEDERLANDSCH-INDIË GEHOORD;

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut!

doet te weten:

Dat Hij het noodzakelijk achtende een verbod van in- en doorvoer uit te vaardigen van vee, afkomstig van plaatsen in *Nederlandsch-Indië*, waar eene besmettelijke veeziekte heerscht;

Lettende op de artikelen 20, 29, 30, 31 en 33 van het reglement op het beleid der Regering van *Nederlandsch-Indië*;

Heeft goedgevonden en verstaan:

Art. 1. De in- en doorvoer in *Nederlandsch-Indië* van vee, dat zijn: runderen, buffels, schapen, varkens, bokken en geiten, afkomstig van plaatsen binnen het gebied van *Nederlandsch-Indië*, waar eene besmettelijke veeziekte heerscht, zijn verboden.

Dat ter plaatse eene besmettelijke veeziekte heerscht, wordt geconstateerd door eene van het hoofd van gewestelijk bestuur uitgegane en binnen het gewest openbaar gemaakte verklaring, van welke hij onmiddellijk een afschrift zendt aan den Gouverneur-Generaal en aan de hoofden van gewestelijk bestuur van de aangrenzende en van de aan zee gelegen gewesten.

Art. 2. De schepen, die vee, afkomstig van de in artikel 1 bedoelde plaatsen, aan boord hebben, worden niet toegelaten binnen de havens en reeden van *Nederlandsch-Indië*, en zullen zich, desniettemin binnen de havens of reeden gekomen zijnde, onmiddellijk op eerste aanzegging van de autoriteit, die over de reede of haven het regtstreeksch gezag uitoefent, van daar moeten verwijderen.

Art. 3. Zij worden in de havens en reeden toegelaten, zoodra het aan boord aanwezige vee is afgemaakt, men de doode lichamen op den bodem der zee heeft doen zinken en schip en lading

behoorlijk ingevolge daarvoor te geven voorschriften, ten overstaan van eene daartoe door het hoofd van gewestelijk of plaatselijk bestuur benoemde commissie, zijn gedesinfecteerd.

Art. 4. Zaken, die met vee in verband staan, zooals: haar, wol, beenderen, huiden, horens en anderen, afkomstig van de in artikel 1 bedoelde plaatsen, mogen niet worden gelost en ingevoerd, zoolang zij niet op de wijze, bedoeld bij het voorgaand artikel, zijn gedesinfecteerd.

Art. 5. De overtreding der verbodsbepalingen, vervat in de artikelen 1 en 4, wordt gestraft met verbeurdverklaring van het vee en van de zaken, waarmede in overtreding dezer voorschriften is gehandeld.

Art. 6. De gezagvoerder, die niet onmiddellijk gevolg geeft aan de aanzegging, bedoeld in artikel 2, wordt gestraft met eene geldboete van ten minste *f* 100.— en ten hoogste *f* 1000.—

Alle gemeenschap met het schip is alsdan onmiddellijk verboden.

Het plaatselijk bestuur zorgt, dat hiervan terstond kennis worde gegeven aan den gezagvoerder van het betrokken schip, aan de gezagvoerders van de ter reede liggende vaartuigen en aan elk en een iegelijk, die zich naar de haven of de reede begeeft.

Al wie dit verbod schendt, wordt, naar gelang van zijnen landaard, gestraft met gevangenisstraf of ten arbeidstelling aan de openbare werken, van ééne week tot ééne maand.

Art. 7. Deze ordonnantie treedt voor elk gewest in werking met den dag, waarop het staatsblad van *Nederlandsch-Indië*, waarin zij is opgenomen, aldaar ontvangen wordt.

En opdat niemand hiervan ontwetendheid voorwende, zal deze in het Staatsblad van *Nederlandsch-Indië* geplaatst en, voor zooveel noodig, in de *Inlandsche* en *Chinesche* talen aangeplakt worden.

Gelast en beveelt voorts, dat alle hooge en lage kollegiën en ambtenaren, officieren en justiciëren, ieder voor zooveel hem aangaat, aan de stipte naleving dezer de hand zullen houden, zonder oogluiking of aanzien des persoons.

Gedaan te BUITENZORG, den 28sten Mei 1878.

VAN LANSBERGE.

De Algemene Sekretaris,

SPRENGER VAN EINK.

**IV. ERBOD TOT VERVOER VAN VEE, BINNEN DE AANGEWEEZEN
KRINGEN VAN AFSLUITING, BEDOELD IN STAATSBLAD**

1869, N°. 122.

(STAATSBLAD 1879, No. 168).

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOUVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

DEN RAAD VAN NEDERLANDSCH-INDIË GEHOORD;

*Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut!
doet te weten:*

Dat Hij, het wenschelijk achtende maatregelen te nemen tegen het vervoer van vee binnen de lijnen van afsluiting, bedoeld in staatsblad 1869 n°. 122;

Lettende op de artikelen 20, 29, 31 en 33 van het reglement op het beleid der Regering van *Nederlandsch-Indië*;

Heeft goedgevonden en verstaan:

Te bepalen als volgt:

Art. I. Bij het bestaan van veepest of veetyphus is het hoofd van gewestelijk bestuur bevoegd binnen de aangewezen kringen van afsluiting alle vervoer van vee, zoowel levend als dood, alsmede van alle voorwerpen, bedoeld in artikel 4 der ordonnantie van 27 December 1869 (staatsblad n°. 122), geheel of gedeeltelijk te verbieden.

Bij overtreding van dit verbod zijn toepasselijk de voorschriften van artikel 7 der gezegde ordonnantie.

Art. II. Deze ordonnantie treedt in werking op den dag harer afkondiging.

En opdat niemand hiervan ontwetendheid voorwende, zal deze in het Staatsblad van *Nederlandsch-Indië* geplaatst en, voor zooveel noodig, in de *Inlandsche* en *Chinesche* talen aangeplakt worden.

Gelast en beveelt voorts, dat alle hooge en lage kollegiën en ambtenaren, officieren en justiciëren, ieder voor zooveel hem aangaat, aan de stipte naleving dezer de hand zullen houden, zonder oogluiking of aanzien des persoons.

Gedaan te BUITENZORG, den 18^{den} Mei 1879.

VAN LANSBERGE.

De Algemeene Sekretaris,

SPRENGER VAN ELJK,

V. MAATREGELEN TEGEN DEN INVOER VAN BESMET VEE
AFKOMSTIG UIT HET BUITENLAND.

(STAATSBLAD 1879, N°. 176).

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOUVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

DEN RAAD VAN NEDERLANDSCH-INDIË GEHOORD;

*Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut!
doet te weten:*

Dat Hij in het algemeen belang wenschelijk achtende, voorzorgsmaatregelen te nemen tegen den invoer van besmet vee afkomstig uit het buitenland;

Lettende op de artikelen 20, 29, 31 en 33 van het reglement op het beleid der Regering van *Nederlandsch-Indië* en op art. 10 der wet van 17 November 1872 (*Indisch staatsblad* 1873 n°. 35);

Heeft goedgevonden en verstaan:

Art. 1. Vee, dat zijn: runderen, buffels, schapen, geiten, bokken en varkens, afkomstig van plaatsen buiten het gebied van *Nederlandsch-Indië*, wordt tot den invoer in *Nederlandsch-Indië* alleen toegelaten als het is gekeurd door een gouvernements veearts, of, bij ontstentenis van dezen, door een als deskundige door het hoofd van plaatselijk bestuur aangewezen persoon, en op vertoon van de door den keurder afgegeven schriftelijke verklaring, dat de keuring is geschied en het dier kan worden ingevoerd.

Wie, zonder in het bezit te zijn van deze verklaring, tot lossing of invoer overgaat, wordt gestraft met verbeurdverklaring van het vee, waarmede de overtreding is begaan.

Art. 2. Wanneer bij de keuring wordt geconstateerd, dat onder het aan boord aanwezig vee, runderpest, longziekte, miltvuur of mond- en klaauwzeer heerscht, of gedurende de reis geheerscht heeft, wordt de invoer niet toegelaten en moet zich het schip onmiddellijk op eerste aanzegging van de autoriteit, die over de reede of haven het regtstreeksch gezag uitoefent, van daar verwijderen.

Art. 3. De gezagvoerder, die op afvraag van den veearts of deskundige heeft verzwegen, dat gedurende de reis eene besmettelijke

veeziekte aan boord heeft geheerscht, verbeurt eene geldboete van *f* 100.— tot *f* 1000.—

Art. 4. Het schip wordt weder op de reede of in de haven toegelaten, zoodra het aan boord aanwezige vee is afgemaakt, men de doode ligchamen op den bodem der zee heeft doen zinken en schip en lading behoorlijk ingevolge daarvoor gegeven voorschriften, ten overstaan van eene daartoe door het hoofd van gewestelijk of plaatselijk bestuur benoemde kommissie, zijn gedesinfecteerd.

Art. 5. Zaken, die met vee in verband staan, zooals: haar, wol, beenderen, huiden, horens en anderen, afkomstig van het in artikel 2 bedoeld vee, mogen op straffe van verbeurdverklaring niet worden gelost en ingevoerd, zoolang zij niet op de wijze, bedoeld bij het voorgaand artikel, zijn gedesinfecteerd.

Art. 6. De gezagvoerder, die niet onmiddellijk gevolg geeft aan de aanzegging, bedoeld in artikel 2, wordt gestraft met eene geldboete van ten minste *f* 100.— en ten hoogste *f* 1000.—

Alle gemeenschap met het schip is alsdan onmiddellijk verboden.

Het plaatselijk bestuur zorgt, dat hiervan terstond kennis worde gegeven aan den gezagvoerder van het betrokken schip, aan de gezagvoerders van de ter reede liggende vaartuigen en aan elk en een iegelijk, die zich naar de haven of de reede begeeft.

Al wie dit verbod schendt, wordt, naar gelang van zijnen landaard, gestraft met gevangenisstraf of ten arbeidstelling aan de openbare werken, van ééne week tot ééne maand.

Art. 7. Deze ordonnantie treedt voor elk gewest in werking met den dag, waarop het staatsblad van *Nederlandsch-Indië*, waarin zij is opgenomen, aldaar ontvangen wordt.

En opdat niemand hiervan onwetendheid voorwende, zal deze in het staatsblad van *Nederlandsch-Indië* geplaatst en, voor zooveel noodig, in de *Inlandsche* en *Chinesche* talen aangeplakt worden.

Gelast en beveelt voorts, dat alle hooge en lage kollegiën en ambtenaren, officieren en justiciëren, ieder voor zooveel hem aangaat, aan de stipte naleving dezer de hand zullen houden, zonder oogluiking of aanzien des persoons.

Gedaan te BUITENZORG, den 30sten Mei 1879.

VAN LANSBERGE.

De Algemeene Sekretaris,

SPRENGER VAN EIJK.

**VI. BEVOEGDHEID DER HOOFDEN VAN GEWESTELIJK BESTUUR
OM IN BUITENGEWONE GEVALLEN INVOER VAN VEE TOE TE
LATEN BINNEN DE KRINGEN VAN AFSLUITING.**

(STAATSBLED 1879 N°. 180).

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOUVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

DEN RAAD VAN NEDERLANDSCH-INDIË GEHOORD;

*Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut!
doet te weten:*

Dat Hij, het wenschelijk achtende om aan de hoofden van gewestelijk bestuur de bevoegdheid te geven in buitengewone gevallen invoer van vee toe te laten binnen de kringen van afsluiting bij het bestaan van veetyphus of miltvuur;

Lettende op de artikelen 20, 29, 31 en 33 van het reglement op het beleid der Regering van *Nederlandsch-Indië*;

Heeft goedgevonden en verstaan:

Art. I. Wanneer, bij het bestaan van veepest of miltvuur, bijzondere redenen eene afwijking van het verbod van invoer over de lijnen van afsluiting, gegeven bij art. 4 van de ordonnancie van 27 December 1869 (Staatsblad n°. 122), noodzakelijk maken, kan het hoofd van gewestelijk bestuur dergelijke afwijking toestaan, onder zoodanige voorzorgen als hij noodzakelijk acht.

Art. II. Deze ordonnancie treedt in werking op den dag harer afkondiging.

En opdat niemand hiervan onwetendheid voorwende, zal deze in het Staatsblad van *Nederlandsch-Indië* geplaatst en, voor zooveel noodig, in de *Inlandsche* en *Chinesche* talen aangeplakt worden.

Gelast en beveelt voorts, dat alle hooge en lage kollegiën en ambtenaren, officieren en justiciëren, ieder voor zooveel hem aangaat, aan de stipte naleving dezer de hand zullen houden zonder oogluiking of aanzien des persoons.

Gedaan te BUITENZORG, den 2^{den} Junij 1879.

VAN LANSBERGE.

De Algemeene Sekretaris,

SPRENGER VAN EIJK.

VII. VOORSCHRIFTEN BETREFFENDE HET BEGRAVEN OF VERBRANDEN VAN AAN BESMETTELIJKE VEEZIEKTEN GESTORVEN OF WEGENS ZOODANIGE ZIEKTEN AFGEMAAKT VEE.

(STAATSBLADE 1869 No. 125).

IN NAAM DES KONINGS!

DE GOUVERNEUR-GENERAAL VAN NEDERLANDSCH-INDIË.

DEN RAAD VAN NEDERLANDSCH-INDIË GEHOORD;

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, Salut!

doet te weten :

Dat Hij, het noodig achtende voorschriften te geven, betreffende het begraven of verbranden van aan besmettelijke veeziekten gestorven of wegens zoodanige ziekten afgemaakt vee;

Lettende op de artikelen 20, 29, 31 en 33 van het reglement op het beleid der Regering van *Nederlandsch-Indië*;

Heeft goedgevonden en verstaan :

Te bepalen als volgt :

Art. 1. Een stuk vee, tengevolge van eene besmettelijke veeziekte gestorven of volgens de ordonnancie van heden (Staatsblad n°. 122) afgemaakt, wordt onverwijld begraven of verbrand, met inachtneming der volgende voorschriften.

De begraving geschiedt op het erf of land, waar het beest gestorven of afgemaakt is, ter plaatse door of namens het hoofd van gewestelijk bestuur aan te wijzen.

Wanneer het aan diengene, die de aanwijzing moet doen, blijkt, dat de begraving op dat erf of land onmogelijk is, wijst hij daartoe eene andere plaats aan.

De grafkuil behoort, voor zooveel de gesteldheid van den bodem dit toelaat, ten minste *twee* ellen diep te zijn.

Het gestorvene of afgemaakte beest wordt daarin geworpen, opengesneden en de huid diep ingekorven, zoodat zij geheel onbruikbaar wordt.

Daarna wordt het met eene twee palm dikke laag ongebluschte kalk overdekt; hierover wordt een laag hooi, stroo, drooge klapperbladeren, alang-alang of dergelijke gebragt en de kuil met aarde ter dikte van ten minste *vijf* palmen digtgemaakt, welke sterk wordt aangestampt; alleen dan wanneer geen ongebluschte

kalk dadelijk te bekomen is, kan worden volstaan met het aanvullen van den kuil met eene laag sterk aangestampte aarde van ten minste vijf palmen dikte.

Wanneer de omstandigheden, ter beoordeeling van hem, die de aanwijzing doet, de begraving op deze wijze onmogelijk of minder wenschelijk maken, wordt het beest verbrand op de volgende wijze:

In de onmiddellijke nabijheid van een grafkuil ter diepte van ten minste één el, wordt op eene laag rijshout, takkebossen of andere brandstof, als stroo, riet enz., te zamen of afzonderlijk, het te verbranden beest gelegd, nadat de brandstof rijkelijk met de eene of andere soort van brand-olie of eenige andere brandbare vloeistof is overgoten. De huid wordt diep ingekorven, het beest opengesneden en uit- en inwendig met de brand-olie of andere brandbare vloeistof overgoten. — Een en ander wordt met eene in de brandbare vloeistof gedrenkte laag hooi, stroo, drooge klapperbladeren, alang-alang of dergelijke bedekt. De verkoolde overblijfselen worden in den grafkuil geworpen en, waar deze te verkrijgen is, met eene laag chloor of ongebluschte kalk bedekt, waarna de kuil wordt aangevuld met vast aangestampte aarde. (*)

Art. 2. De grafkuil mag binnen één jaar niet geopend, noch de aarde omgewoeld worden.

Art. 3. Behalve wanneer de verbranding op de in art. 1 voorgeschreven wijze is geschied, wordt de begraafplaats op bevel van hem, die de aanwijzing gedaan heeft, onmiddellijk na de begraving door eene stevige omheining, die voor vee ondoordringbaar is, afgesloten en gedurende één jaar afgesloten gehouden.

Het binnentreden van de omheinde begraafplaats of het ontsluiten der omheining is binnen dat tijdperk verboden, behalve met verlof of op last van dengene, die de aanwijzing heeft gedaan, of van hem, die in diens plaats getreden is.

Overtreding van dit verbod wordt gestraft met eene geldboete van ten hoogste f 25 en bij wanbetaling, wanneer de overtreder een Europeaan of met dezen gelijkgestelde is, met gevangenisstraf

(*) Bij circulaire van den Directeur van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid, van 16 Augustus 1879, no. 9976, gerigt aan de Gouvernements-veeartsen en de betrokken hoofden van gewestelijk bestuur, is aanbevolen, om petroleum bij de verbranding te bezigen, doch aangezien uit een later ontvangen deskundig rapport is gebleken, dat deze brandstof voor dat doel minder geschikt is, is bij eene nadere circulaire van den Directeur voornoemd, van 18 September 1879, no. 11657 aanbevolen, om alleen bij hooge noodzakelijkheid, als andere brandstof ontbreekt, van petroleum gebruik te maken.

van ten hoogste *acht* dagen, en anders met ten arbeidstelling aan de openbare werken, mede van ten hoogste *acht* dagen.

Art. 4. Het hoofd van gewestelijk bestuur is bevoegd, naar gelang van plaatselijke omstandigheden, eenige afwijking van de in art. 1 gegeven voorschriften, of ook eene andere wijze van vernietiging van gestorven of afgemaakt vee toe te laten of te gelasten.

Van zoodanige afwijking wordt onmiddellijk kennis gegeven aan het betrokken hoofd van algemeen bestuur.

En opdat niemand hiervan ontwetendheid voorwende, zal deze in het Staatsblad van *Nederlandsch-Indië* geplaatst en, voor zooveel noodig, in de *Inlandsche* en *Chinesche* talen aangeplakt worden.

Gelast en beveelt voorts, dat alle hooge en lage kollegiën en ambtenaren, officieren en justiciëren, ieder voor zooveel hem aangaat, aan de stipte naleving dezer de hand zullen houden, zonder oogluiking of aanzien des persoons.

Gedaan te BUITENZORG, den 27sten December 1869.

P. MIJER.

De Algemeene Sekretaris,

VAN HARENCARSPHEL.

VIII. HANDLEIDING TOT DESINFECTIE VAN BESMETTE OF VAN BESMETTING VERDACHTE VOORWERPEN.

(BIJLAGE VAN STAATSBLED 1869 No. 122).

Ter desinfectie van stallen en andere lokalen moeten deze zoo digt mogelijk aan alle zijden worden afgesloten, vervolgens goed worden gereinigd, met water, dat met eene chloor-kalkoplossing vermengd is, worden gewasschen, en daarna gedurende een drielal dagen berookt met chloorgas.

Ter desinfectie van tilbare voorwerpen worden deze geplaatst in een zoo digt mogelijk aan alle zijden afgesloten lokaal, afgewasschen, indien de aard van het voorwerp zulks toelaat, met water, dat met eene chloorkalkoplossing vermengd is, en daarna gedurende een twaetal dagen met chloorgas berookt.

De berooking geschiedt op de volgende wijze:

Men plaatst binnen het lokaal eene of meerdere aarden schotels, gevuld met een mengsel, inhoudende:

- 5 gewigtsdeelen bruinsteen,
 5 id. droog keukenzout,
 of 6 id. vochtig keukenzout.

Dit mengsel wordt overgoten met verdund Engelsch zwavelzuur.

Dit overgieten geschiedt voortdurend bij tusschenpozen, telkens als de ontwikkeling van het gas vermindert, totdat tien gewigtsdeelen Engelsch zwavelzuur, die verdund zijn met vijf gewigtsdeelen water, zijn verbruikt.

Ter berekening van de tot desinfectie benoodigde hoeveelheid wordt gerekend, dat een lokaal, waarvan de oppervlakte 16 Nederlandsche ellen bedraagt, geheel gezuiverd is wanneer men tot beroeking binnen den bovengestelden tyd heeft gebezigd twee tot drie Nederlandsche ponden van het uit bruinsteen en zout bestaande mengsel en drie tot vier en een half Nederlandsche ponden van het verdunde zwavelzuur.

Het voor de afwassching te bezigen water moet voor een vierde gedeelte bestaan uit eene chloorkalkoplossing, die op den areometer van *Beaumé* ten minste 5 graden teekent.

IX. HANDLEIDING VOOR HET DESINFECTEREN VAN SCHEPEN,
 WAAROP DOOR EENE BESMETTELIJKE ZIEKTE AANGETAST VEE
 IS GEWEEST EN VAN ZAKEN VAN ZULK VEE AFKOMSTIG
 OF DAARMEDE IN AANRAKING GEWEEST, SPECIAAL
 VOOR DE UITVOERING VAN HET BEPAALDE BIJ
 DE ARTIKELEN 3 EN 4 VAN HET STAATS-
 BLAD 1878 N°. 163.

(GOUVERNEMENTS-BESLUIT VAN 14 MEI 1879. N°. 14).

Is de aanwezigheid eener besmettelijke ziekte aan boord van een schip geconstateerd, dan moet zoo spoedig mogelijk de bij art. 3 van Staatsblad 1878 n°. 163, voorgeschreven afmaking van het aanwezige vee plaats hebben.

De dieren zullen gedood worden, door middel van het kollen (met een hamer of zwaar stuk ijzer tegen het voorhoofd te slaan)

of wel door een ijzeren priem te steken, tusschen het achterhoofds-been en den eersten halswervel, ter verwonding van het verlengde merg.

Nadat de afmaking geschied is en men de doode lichamen op den bodem der zee heeft doen zinken (dat bevordert wordt door borst en buikwand vooraf te doorboren), moet *onmiddellijk* de desinfectie plaats hebben.

Dit geschiedt op de volgende wijze :

De plaatsen waar de dieren hebben gestaan, worden eerst met zoo heet mogelijk, liefst kokend water, bespoten.

Alle onreinheden die op het dek of in het ruim mogten aanwezig zijn, zooals bloed, mest, urine, slijm, enz. worden door schrobben met water verwijderd.

Heeft dit behoorlijk plaats gehad, dan worden al de besmette plaatsen met zoo heet mogelijk groene zeepsop flink schoongeschrobd en daarna een paar dagen aan de hitte der zon blootgesteld.

Dezelfde behandeling moeten ook al de voorwerpen ondergaan die met het vee in aanraking zijn geweest zooals :

halsters, touwen, kettingen, poets- en drink-gereedschappen enz.; behalve het ijzerwerk dat met de dieren in aanraking is geweest en hetwelk behoort te worden gegloeid, is het beter die zaken te vernietigen waarvan vernieuwing mogelijk is.

De kleederen der manschappen en oppassers worden uitgekookt, vervolgens in kokend groene zeepsop goed uitgewasschen en daarna gedroogd.

Is dit alles afgelopen dan wordt, waar zulks kan plaats vinden, het ruim van het schip met *Chloorgas* ontsmet.

Dit geschiedt aldus :

Nadat al de voorwerpen, die van besmet vee afkomstig zijn of daarmee in aanraking zijn geweest en reeds zijn schoongemaakt, er zijn ingebracht en al de luiken op één na zijn gesloten, wordt er een groote verglaasde aarden schotel ingezet, die gevuld is met **1 kilogram bruinsteen, 3 kilogram keukenzout en 3 liters water**; men giete langzaam en al roerend daarbij **2 kilogram geconcentreerd ruw zwavelzuur**.

Daarna legt men ook het nog opengebleven luik dicht en laat het 2 maal 24 uren gesloten.

De opgegeven hoeveelheden zijn berekend voor een ruimte van 40—50 dieren.

Het dek, de verschansing, het ruim enz., behooren, na op de voorgeschrevene wijze te zijn schoongemaakt, nog te worden nagewasschen met een mengsel van *zoet- of zee-water* en *karbolzuur* of *zwavelzuur*.

De verhouding der bestanddeelen, daarvan is 1 deel zuur op 20 deelen water.

X. HANDLEIDING TOT DE KENNIS DER KENTEEKENEN VAN BESMETTELIJKE VEEZIEKTEN.

A. RUNDERPEST OF VEETYPHUS.

De runderpest of veetyphus is eene alleen aan het rund eigene, met koorts vergezelde, aanstekende ziekte, welke de dieren slechts eens in hun leven aandoet. Oorspronkelijk ontwikkelt zij zich alleen bij het steppenvee, en kan in deze gewesten alleen door besmetting ingevoerd worden.

Verschijselen.

Van het oogenblik der besmetting tot dat van het eerste ontstaan der ziekte-verschijselen verloopen gewoonlijk 3—8 dagen.

Het werkelijk begin der ziekte kenmerkt zich door eene meer of minder hevige huivering, die soms tot beving overslaat, daarna verhoogde lichaamswarmte met afwisselende temperatuur van ooren, hoornen en extremiteiten. De neus en neusspiegel zijn heet en droog, het slijmvlies van den neus hooger rood gekleurd; de dieren staan treurig, voor uitwendige indrukken minder vatbaar en van de krib verwijderd in den stal, in de weide bewegen zij zich afgemat en slap en blijven van de kudde afgezonderd. Vele dieren zijn zeer onrustig, trippelen links en rechts, brullen, stooten met de hoornen en stampen met de voeten.

Op het slijmvlies van den mond doen zich roode vlekken voor, die later in eene zwerende vlakte overgaan; de dieren eten of in het geheel niet of zien enkel van tijd tot tijd naar het voedsel om, het herkaauwen houdt of geheel op of heeft onregelmatig plaats, de dorst vermeerdert, de ontlasting van donkere, drooge,

dikwijls met slijm overtrokkene excrementen is vertraagd, vele dieren toonen buikpijn, zij zien dikwijls naar den gewoonlijk opgezette buik om en krommen den rug.

De ontlasting der urine en de melkafscheiding zijn meestal verminderd, de ademhaling vrij menigvuldig, zonder dat het onderzoek der borst eenig longen-lijden aanduidt, de pols 60—80 slagen in de minuut.

Twee of drie dagen na de eerste koortsverschijnselen hebben zich reeds exsudaten op de slijmvliezen gevormd, die later afgestooten worden, dan veranderen zich de symptomen en worden karakteristieker; de koorts wordt aanhoudend of nog heviger, de afgematheid, treurigheid en afgestomptheid nemen toe, de dieren liggen meestal of waggelen wanneer zij opstaan, ademhaling sterk vermeerderd, pols dikwijls tot 90 slagen toe, de verschijnselen van een acuut-darmlijden worden nu reeds duidelijk, de koliekverschijnselen meer geprononceerd.

Eetlust en herkaauwen houden geheel op, de ontlastingen worden week en breiachtig, ten laatste dun en niet zelden bloedig gekleurd, soms gemengd met murw afgestooten exsudaat in vorm van platen of buizen; bij de ontlastingen toonen de dieren veel pijn; zij worden zwakker, de aars staat dikwijls open en het sterk roode vuil gekleurde slijmvlies zakt uit.

De dieren vernageren aanmerkelijk, soms ontwikkelen zich luchtgezwollen onder de huid of er ontstaat huiduitslag, de oogen zakken in, taaije stinkende slijm vloeit uit oogen en neus; eechymosen vormen zich op het neusslijmvlies, exsudaatmassen worden uit den mond afgestooten en zij laten bloedige gewonde plaatsen achter. De ademhaling geschiedt onder sterk steunen en met een holle hoest, uit de schede vloeit taaije, stinkende, vuile slijm in strengen; dragtige koeijen werpen ontijdig, waarna het lijden nog toeneemt.

Bij genezing verminderen de opgenoemde ziekteverschijnselen, bij doodelijken uitgang nemen zij toe en de dood volgt binnen 4 à 11 dagen naar gelang van de hevigheid van het ziektegeval onder stuiprekkingen.

Pathologische anatomie.

De runderpest doet zich kennen als een uitzweetingsproces op de slijmvliezen van alle organen, bovenal op die van het voedings-

kanaal, bij voorkeur der lebmaag en der dunne darmen. Drie tijdperken van dit proces kunnen gevoegelijk aangenomen worden.

Het eerste tijdperk is dat van Catarrh. Het slijmvlies van de lebmaag vooral in de nabijheid van den portier, voorts dat der dunne darmen is gezwollen, roodgekleurd en met punten of strepen van uitgezweet bloed voorzien.

De omgeving van de Peyersche klierhoopjes en hare buisjes zijn gezwollen en roodgekleurd (gearesleerd).

De contenta bestaan uit eene taaije kleverige meest roodachtig bloederige vloeistof; het daaronder liggende celweefsel is door eene troebele vloeistof geïmbibeerd. Deze verschijnselen komen in de dikke darmen minder voor, het meest nog in den blinden- en endeldarm. Hetzelfde heeft plaats op de slijmvliezen van het strottenhoofd, de luchtpijp en hare takken van de pis- en geslachtsorganen.

Uit deze verschijnselen kan men nog niet met zekerheid tot de runderpest besluiten, aangezien zij bij acute maag en darmcatarrh en ook bij andere ziekten worden aangetroffen.

In het tweede tijdperk — dat der exsudatie — is de toestand meer karakteristiek. — Op het donkergekleurde violette slijmvlies van de lebmaag, vooral aan de zij-vlakten dicht bij het portiergedeelte, bevinden zich talrijke exsudaatplaatjes, eenige lijnen in doorsnede en een halve tot een lijn in dikte of croupeure exsudaten en plaatvormige stollingen, die aan de vrije oppervlakte ligt gewelfd geelachtig bruin of roodachtig van kleur zijn. Op den midden zitten zij meest vast, met den als ingevreten rand slechts los aan het slijmvlies verbonden. Bij het wegnemen dezer exsudaten vindt men het slijmvlies een weinig uitgehold, helder rood gekleurd, en van afstand tot afstand, vooral waar de plaatjes vastgezeten hebben, met bloedpunten bezet of oppervlakkig gewond. Dezelfde formatie van exsudaten kan men verder volgen, vooral in de dunne, minder in de dikke darmen.

De Catarrh van het darmslijmvlies is steeds het hevigst in de onmiddellijke nabijheid dezer exsudaten. Soms treft men buisvormige meerdere voeten lange, eenige lijnen dikke graauwe of vuilroode bloedig gekleurde exsudaten op de vrije oppervlakte van de dunne darmen aan.

Gedurende het derde tijdperk zijn genoemde exsudaten afgestooten, zij vloeijen als eene roomachtige massa in de darmholte

rond en verzamelen zich in de dikke darmen om eindelijk als eene weeke vlokkige massa ontlast te worden.

De plaatsen, waar de exsudaten vast gezeten hebben, zijn kenbaar door het verlies van zelfstandigheid.

Bij gestorven dieren vindt men steeds de veranderingen van het tweede en derde tijdperk zamen.

In de ademhalings-organen bestaan dezelfde verschijnselen. De galblaas is dikwijls tot de grootte van een kinderhoofd uitgezet, het slijmvlies op dezelfde wijze veranderd.

In den mond bevinden zich deze exsudaten meest in den vorm van breiachtige, afstrijkbare, graauwe of geelachtig graauwe plaatjes, ter grootte eener lens (Erosien) vooral aan het slijmvlies der lippen en aan de randen van het tandvleesch, zelden aan de tong, onder welke het slijmvlies sterk rood en geëxcorieerd voorkomt.

De slijmvliezen van schede en baarmoeder toonen gelijke verschijnselen; bij koeijen, die, ziek zijnde, geworpen hebben of, kort na het kalven, door de ziekte werden aangetast, vindt men deze slijmvliezen met een vliesachtig gestold of vuil etterachtig beslag overtrokken.

Behalve deze constante veranderingen, wordt op de lijken nog het volgende gevonden:

Het haar is meestal zonder glans, stroef; de huid soms hier en daar met een korstachtige uitslag of vooral aan den rug met emphyseem bezet; de buik is sterk opgezet, in de binnenste ooghoeken vindt men taaije of tot korsten verdroogde vuile slijm, die zich ook dikwijls in strengen langs de zijvlakten van den neus uitstrekt; de neusspiegel is droog met spleten voorzien; de neusgaten gedeeltelijk met tot korsten verdroogde slijm, gedeeltelijk met eene dikke vuile vloeistof van etterachtig voorkomen verontreinigd; de endeldarm is meestal wat uitgeperst, gezwollen, donker rood en evenals de staart en achterbeenen met excrementen bevuild.

De centraal-organen van het zenuwstelsel zijn gewoonlijk normaal. Het longenweefsel is, wanneer er geene ziekelijke veranderingen van vroeger aanwezig zijn, of geheel onveranderd of slechts wat bloedrijker als gewoonlijk, zelden oedemateus; het hart is slap en week, aan zijne buitenwanden soms doortrokken met capillaire bloedingen, zijne spiernassa is van donkere vuil bruine kleur, ligt te scheuren, het bevat in zijne kamers even als de adertlijke vaten, donker meest vloeibaar bloed.

Reeds weinige uren na den dood schijnen het inwendig bekleedend vlies van het hart en de groote vaten gelijkmatig vuil blaauw rood geimbibeerd.

De eerste en tweede maag bevatten breiachtig voedsel, het epiteliüm is ligt af te strijken; de boekmaag (Loser) is nu eens hard dan week op het aanvoelen, naar gelang der contenta. Den naam van Löserdürre ontleende de runderpest dus aan eenen niet constanten toestand.

De darmscheilsklieren toonen niet altijd hetzelfde voorkomen, soms geheel onveranderd, dikwijls wat gezwollen, door eene roodachtig gele troebele vloeistof doortrokken, zelden zijn zij tot het dubbele vergroot.

De lever is of bloedrijk donker van kleur, hard of (en wat meermalen gebeurt) beursch, bloedarm, leemgeel en bij doorsnijding vloeit er veel dunnen gal uit.

De milt is in den regel onveranderd.

De nieren zijn dikwijls gezwollen, murw, bloedrijk, de pisblaas meest met troebele, donkere pis gevuld, haar slijmvlies met wrongen bezet, ligt geïnjecteerd, dikwijls met een slijmig beslag bedekt.

De eenige kenteekenen aan het kadaver, tot bevestiging der diagnose van runderpest, geeft aldus de bevinding van lebmaag en darmkanaal aan de hand, met in achtneming der gevondene veranderingen op het slijmvlies der ademhalings-organen. Van minder belang is de bevinding der boekmaag, lever en galblaas, het slijmvlies der pis- en geslachts-organen.

De centraal-organen van het zenuwstelsel vertoonen geene karakteristieke veranderingen.

B. MILTVUUR.

Miltveur (anthrax).

Miltvuur is eene onder verschillende vormen, en bijna in alle landstrecken der aarde, gewoonlijk epi- of enzoötisch, zelden sporadisch, bij paarden, koeijen, karbouwen, schapen, geiten, varkens, gevogelte en bij de in het wild levende dieren voorkomende constitutionele ziekte, welke door eene zich gedurende haar verloop ontwikkelende smetstof op andere diersoorten en ook op den mensch overgaat en hare produkten op verschillende plaatsen van het ligchaam afzet.

De vorm en verschijnselen waaronder deze ziekte optreedt zijn dikwijls verschillend.

Het plotseling optreden, hetwelk gewoonlijk den dood ten gevolge heeft, het aanwezig zijn van gezwellen, de neiging tot af- en uitscheiding van exudaten en extravasaten, het donker zwart, teerachtig bloed, de ophooping daarvan in milt, lever en longen, het hevig lijden van het zenuwstelsel, zichtbaar aan de voorhanden gevoelloosheid, die dikwijls door opgewektheid wordt voorafgegaan, de temperatuurswisseling, de onregelmatigheid van den bloedsomloop, het snel afnemen der krachten, de somwijlen plotselinge intreding van versterf, de spoedige ontbinding na den dood, de ontwikkeling eener smetstof en vooral de algemeene verbreiding, zijn kenteekenen bepaaldelijk aan miltvuur eigen.

Om de onderkenning, die, wegens het verschil in vorm en karakter der ziekte somwijlen nog al moeilijkheden oplevert, gemakkelijk te maken, is het aannemen van drie vormen noodzakelijk, n. l.:

- A. die, waarbij de ziekte zonder lokalisatie maar eenvoudig als bloedziekte verloopt en meest doodelijk is;
- B. die, met lokalisatie in inwendige organen;
- C. die, met lokalisatie aan de huidoppervlakte.

A. Miltvuur zonder lokalisatie (apoplectisch miltvuur).

Deze vorm komt het meest bij runderen, karbouwen en schapen voor, minder dikwijls bij het varken, en het zeldzaamst bij paarden en tast gewoonlijk goed gevoede krachtige dieren aan.

Ziekteverschijnselen.

Deze zijn verschillend naar het verloop of dit n. l. snel of langzaam is. In het eerste geval worden de dieren plotseling door de ziekte aangetast, somwijlen onder het eten of gedurende den arbeid; zij beginnen te waggelen, vallen neder, krijgen krampen en stuiptrekkingen, en onder ontlasting van bloedig schuim uit mond en neus, of van zwart bedorven bloed uit den endeldarmen en de scheede, volgt gewoonlijk in 5—15 minuten de dood.

Bij een langzaam verloop worden de dieren mede plotseling aangetast, houden op met eten; staan afgestompt met neêrhangende

kop en ooren; sidderen, hebben eenen onzekeren waggelenden gang of loopen bewusteloos in het rond, en blijven eindelijk staan met wijd uit elkander geplaatste beenen.

De ademhaling is versneld, onregelmatig, gepaard met groote inspanning der buikspieren; pols- en hartslag zijn bespoedigd, dikwijls onvoelbaar of sterk kloppend; de oogen zijn rood, strak en uitpuilend; de temperatuur verhoogd of afwisselend, met koud worden der ledematen.

Bij het intreden van den dood beginnen de dieren te trekken met de ledematen, beven, halen angstig en steunend adem, waggelen heen en weer, storten neder en gaan gewoonlijk binnen 1—36 uren onder krampen, tandenknarsen, bloedige ontlastingen uit de natuurlijke openingen, dood.

Verstopping of spaarzame en pijnlijke ontlasting van drooge, harde met slijm en bloed omringde, zwarte mest en bloedige urine behooren bij dezen vorm tot de constante, de aanwezigheid van karbonkels aan kop en keel tot de meer zeldzame verschijnselen.

Lijkeverschijnselen.

De lijkopening vertoont buiten de vroeger opgenoemde bloed-eigenschappen en gewoonlijk zeer omvangrijke akute miltgezwollen meest uitgebreide bloeditstoringen in de bindweefsellagen van de huid en weivliezen, akute zwellingen van de darmscheiklieren en belangrijke bloedsophooping in de longen en hersenen.

Miltuurkoorts.

Dit is de gewone vorm bij het paard, komt echter ook bij het rund en den karbouw voor; zeldzamer bij het varken.

Ziekteverschijnselen.

De ziekte begint dikwijls met koortskoude, die spoedig door eene brandende hitte wordt opgevolgd; de dieren staan lusteloos en afgestompt met hangend of op de krib steunend hoofd; of worden onrustig; blikken wild in het rond, brullen, stampen met de voeten en slaan tegen den buik, waarbij de oogen strak staan en uitpuilen. Paarden rollen zich even als bij kolijk; of steigeren en dringen op

alle voorwerpen in. De lichaamswarmte wordt meer afwisselend, de extremiteiten meest koud, de ademhaling bespoedigd, kort, somwijlen snuivend, de pols versneld, onduidelijk te voelen; de mond en neus warm, vuilrood gekleurd en de neus droog. De eetlust is of geheel opgehouden of bestaat slechts in geringe mate, de excrementen zijn droog, donker gekleurd en dikwijls met bloed gemengd. Bij melkkoeijen is de melk geheel verdwenen of aanmerkelijk verminderd, somwijlen vuilblauw gekleurd, taai, flauw van smaak en gaat spoedig tot ontbinding over.

Ook bij dezen vorm onderscheidt men een snel en langzaam verloop.

Bij een snel verloop dat meest bij sterk gevoede dieren voorkomt, treden de verschijnselen spoedig in, nemen sterk toe en de dood volgt onder stuiptrekkingen en onwillekeurige bloedige ontlastingen reeds binnen 12—36 uren.

Bij het langzaam verloop nemen de verschijnselen slechts met geringe hevigheid toe, er kan zelfs eene tijdelijke schijnbare beterschap volgen, zoodat de eetlust weêr eenigermate terugkeert. Langzamerhand echter worden de zieke dieren meer lusteloos en afgestompt, pols en ademhaling benevens de afscheiding der slijmvliezen vermeerderen sterk en bloedige doorloop met opzwellings van den buik treedt in.

De dieren vervallen opmerkelijk, ooren en ledematen worden koud en nadat soms gezwollen op den rug zijn te voorschijn gekomen, volgt de dood na 3—7 dagen.

Lijkverschijnselen.

Bloedsovervulling in de meeste organen, vooral der longen met donkerrood bijna zwart, dik teerachtig bloed; akute soms vrij groote miltgezwollen, infiltratie der darmscheiklieren, bloeditstoringen in de darmholten, in het bindweefsel onder de huid en de spier en weivliezen; somwijlen ook ziltachtige uitstortingen rond de groote vaten van het hart en het borstgedeelte der luchtpijp.

Slechts zelden en alleen bij een langzaam verloop, zijn vergrooting, infiltratie en zweren in de Peijersche klier groepen der dunne darmen aanwezig. Gezwollen op de huid zijn meestal voorhanden.

B. Met lokalisatie en inwendige organen

Tot deze vorm kan men brengen:

1. de tong-, mond- of gehemelte-anthrax, zelden bij het paard, meest bij runderen en varkens voorkomende;
2. de rug of endeldarm karbonkel bij het rund, en
3. de zoogenaamde miltvuurkeelziekte bij het varken, zeldzamer bij het rund voorkomende.

1. DE TONG-, MOND- OF GEHEMELTE-ANTRAX.

Ziekteverschijnselen.

Op den rug en het grondstuk (wortel) der tong, het gehemelte, de inwendige vlakke der wangen en lippen, en rond het tongriempje ontwikkelen zich somwijlen zonder dat koortsverschijnselen zijn voorafgegaan, kleine blaasjes van de grootte eener erwt, van eene witte en doorschijnende kleur.

Spoedig echter worden zij rood, bruin, violet of zwart en nemen dan vooral wanneer zij in gering aantal aanwezig zijn, snel in omvang toe, en bereiken soms de grootte van een kippenei. Gewoonlijk barsten zij van zelve of onder het eten en ontlasten dan eenen scherp, vuilgekleurden en bijtenden etter, of zij vormen korsten, onder welke zweren ontstaan, die binnen een zeer korten tijd de tong, lippen en wangen aantasten. Nu treden ook de verschijnselen van koorts duidelijk te voorschijn; de omtrek der zweren zwelt sterk op; de pijn vermeerderd, slijm en etter vloeijen in groote hoeveelheid uit den mond en meest 4—3 dagen na het bersten der blazen bezwijken de dieren.

Het versterf strekt zich meestal ook op het harder gehemelte, de slokdarm en luchtpijp uit. Treedt er genezing in. — dat zelden gebeurt, — dan blijven er niet zelden gedurende een' langen tijd zweren over, die het eten zeer bemoeijelijken.

Lijkverschijnselen.

Behalve de genoemde verschijnselen in mond en keelholte, vindt men de bij miltvuur in het algemeen opgegeven kenteekenen.

2. DE ENELDARM KARBONKEL.

Bij dezen vorm ook rug- of lendenbloed genoemd, vertoonen zich bij de dieren de verschijnselen van miltvuurkoorts, en ontlasten

zij onder hevig persen tegelijk met de mest, die gewoonlijk hard en droog is, eene hoeveelheid zwart taai, teerachtig bloed. Het slijmvlies van den endeldarm is daarbij ontstoken, heet en aanmerkelijk gezwollen. De dood volgt of binnen weinige uren of eerst na eenige dagen.

Lijkverschijnselen.

Behalve de bij miltvuur konstant voorkomende veranderingen heeft men nog het versterf van het slijmvlies van den endeldarm en ziltachtige uitstortingen tusschen zijne vliezen.

Bloedingen uit den endeldarm komen ook bij andere ziekten voor. Alleen wanneer zij met verschijnselen van miltvuurkoorts gepaard gaan, kan men met zekerheid de aanwezigheid van deze ziekte constateren.

3. DE HALS- OF KEELMILTVOURZIEKTE.

Ziekteverschijnselen.

Deze ziekte komt dikwijls bij het varken, minder bij het rund of den karbouw voor, en bestaat in eene miltvuurachtige ontsteking van den hals en der omliggende deelen, waarbij zich dikwijls roos voegt.

Bij de kenteekenen van een koortsachtig algemeen lijden komen eene versnelde angstige en hijgende ademhaling, donkergekleurde zeer heete en drooge mond en snuit, zwelling van de tong, slikkingsbezwaren en neiging tot braken of werkelijk braken; in de keel ontstaan zeer heete, vlakke, donkerrood gekleurde gezwollen, die zich weldra van den hals tot de borst uitstrekken, spoedig eene blaauwe, violette of zwarte kleur aannemen en week worden. Het algemeen lijden neemt snel toe, even zoo de ademhalingsbezwaren; de dieren staan met wijdgeopenden mond waaruit voortdurend slijm vloeit, liggen uitgestrekt op den bodem of zitten op de achterbeenen; snuit en mond worden loodkleurig en door stikking of versterf volgt de dood binnen 12—24 uren, zelden later.

Genezing is zeldzaam.

Lijkverschijnselen.

Deze komen overeen met de bovengenoemde ontleedkundige veranderingen.

C. Met lokalisatie aan de huidoppervlakte.

Hiertoe behooren:

1. de karbonkelziekte, en
2. de branderige roos.

1. DE KARBONKELZIEKTE.

Onder karbonkels verstaat men eigenaardig zamengestelde gezwellen, die groote neiging hebben in versterf over te gaan; bij alle dieren, maar het meest bij runderen, karbouwen en paarden voorkomen en immer van miltvuurkoorts vergezeld zijn.

Ziekteverschijnselen.

Tegelijk met de verschijnselen van miltvuur, koorts of dikwijls zonder deze, ontwikkelen zich op verschillende ligchaamsdeelen, builen of gezwellen, die in den beginne klein zijn, zich echter gewoonlijk snel vergrooten en dikwijls een enorme omvang bereiken, slechts zelden blijven zij hunne oorspronkelijke grootte behouden. Hun uitwendig aanzien is verschillend. Het zijn:

- 1°. bepaald omschreven, harde en begrensde builen, die eerst heet en pijnlijk zijn, spoedig echter koud en onpijnlijk worden, snel in versterf overgaan; uit eene vaste spekachtige geelgekleurde massa bestaan, bij insnijding geel water ontlasten en het meest aan het voorste gedeelte des ligchaams, den hals, de borst en schouders doch ook wel op andere plaatsen voorkomen (miltvuurbuilen of karbonkels);
- 2°. platte uitgebreide meer weekke, deegachtige koude, onpijnlijke gezwellen, die eene ziltachtige met bloedstrepen gemengde vloeistof bevatten. Zij komen meest aan de pooten onderborst en buik, voor (miltvuurgezwellen, oedemen);
- 3°. platte verhevenheden, die zich spoedig in windgezwellen veranderen, gewoonlijk eenen belangrijken omvang bereiken, het meest aan den buik en de ledematen voorkomen en bij drukking met de hand een knetterend ruischend geluid geven (ruischend versterf, windgezwellen).

Na het optreden der builen of gezwellen wordt de ziekte minder hevig, er kan van nu af genezing intreden. Dit gebeurt echter zelden, meestal keeren de verschijnselen met vernieuwde hevigheid terug en de dood volgt binnen 3—7 dagen.

De builen, — welke nooit in ettering overgaan, — veroorzaken versterf aan de huid en omliggende deelen, en ontlasten eene invretende etterachtige of geelkleurige vloeistof.

Eene geheele verdwijning of opvallende vermindering derzelve heeft bijna altijd een spoedigen dood ten gevolge.

Sektieverschijnselen.

Buiten de uitwendige karbonkels en gezwellen vindt men de bij miltvuur in het algemeen opgegeven verschijnselen.

Hiertoe behoort ook de bij varkens zelden voorkomende zoogenaamde witte borst, zijnde eene onder de verschijnselen eener hevige miltvuurkoorts aan den hals, in de nabijheid van het strottenhoofd en de oorspeeksêlklier optredende karbonkel op welken de haren overeind staan en stijf, hard en broos worden. Trekking aan dezelve veroorzaakt hevige pijn. Binnen weinige dagen volgt onder ademhalingsbezwaren en stuiptrekkingen de dood.

2. MILTVUURROOS.

De miltvuurroos is de meest gewone vorm bij het varken, komt echter ook bij het schaap voor. Sommige veeartsenijkundigen o. a. RÖLL, rekenen hiertoe ook de zoogenaamde paardentyphus.

Ziekteverschijnselen.

Ook hier zijn dikwijls de voorboden onduidelijk en worden meestal niet herkend. De dieren zijn lusteloos, weigeren te eten, hebben eenen wankelenden gang, liggen veel, de lichaamswarmte wisselt af, somwijlen is koortskoude voorhanden, pols en ademhaling zijn bespoedigd; de mestontlasting is vertraagd, de mest zelve hard en zwartachtig; neiging tot braken of werkelijk braken treedt in. Na 12—24 uren ontwikkelen zich aan den onderbuik, de borst, hals en de inwendige vlakke van de dijen roode vlekken, die zich spoedig vergrooten; ineenvloeijen en genoemde lichaamsdeelen bijna geheel bedekken. De kleur wordt spoedig donkerrood, violet en bij doodelijken afloop blaauwachtig zwart. De lusteloosheid neemt toe, gevolgd door verzwakking en verlamming van het achterstel; de slijmvliezen en snuit worden vuilkleurig, de ledematen koud en de dood volgt onder krampen en stuiptrekkingen binnen 1—3 dagen.

Bij een goedaardiger afloop blijven de vlekken meestal klein en begrensd; het algemeen lijden is minder, waarop reeds na eenige dagen de genezing volgt, dikwijls onder afschilvering der opperhuid en het uitvallen der haren.

Lijkverschijnselen.

De bij miltvuur in het algemeen opgegeven kenteekenen zijn ook hier voorhanden.

Maatregelen van voorzorg en ter bestrijding.

Daar de juiste oorzaken, waardoor miltvuur ontstaat, bijna nog geheel onbekend zijn, en men moet aannemen, dat zij in eene reeks van algemeene schadelijke invloeden, die in klimaat, weersgesteldheid, bodem, voedsel, drank en vooral miasma's hun oorsprong hebben, zijn gelegen, zoo is het niet mogelijk bepaalde voorschriften of middelen op te geven waardoor het ontstaan dezer ziekte kan worden voorkomen. In het algemeen is de toediening van versch, zuiver, koel water in voldoende hoeveelheid, het geven van versch, ligt verteerbaar, groen voedsel, dikwijls baden in stroomend water, of begieten met koud water, vermijding van snelle, vermoeijende diensten, vooral op het midden van den dag, en een koel luchtig zonnvrij verblijf en het vermijden van moerassige weiden of kralen zeer aan te bevelen.

Eigenlijke medische voorbehoedmiddelen heeft men niet. De toediening van zwavel- en zoutzuur (20—30 droppels voor karbouwen en runderen; 5—15 voor paarden, 5—10 voor schapen en varkens per dag) in het drinkwater, en het geven van zure vruchten kan evenwel niet genoeg aanbevolen worden.

Ook het bekend maken van den aard en het karakter der ziekte is zeer nuttig.

De eigenlijke maatregelen ter bestrijding of uitroeijing der ziekte zijn de volgende:

- 1°. moeten de zieke dieren van de gezonde afgezonderd en door bijzondere personen verzorgd worden. Alle aanraking van deze oppassers met het gezonde vee moet worden voorkomen;
- 2°. de verzorgers van ziek vee moeten de grootste voorzigtigheid in acht nemen; alle aanraking met het bloed, speeksel, elter enz. op het zorgvuldigst vermijden, daar door deze stoffen de ziekte op den mensch kan worden overgebracht.

Zij die aan wonden van handen of gezicht — al is die wond ook nog zoo klein — of zij die aan afschilvering der opperhuid of aan uitslag lijden mogen niet met de verzorging van aan miltvuur lijdende dieren worden belast. Ook bij aanraking van doode dieren is de grootste voorzigtigheid aan te raden. Wanneer aanraking moet plaats hebben, dan mag het vooraf inwrijven van de hand met olie of vet niet verzuimd worden.

Na elke bezoedeling is het reinigen en afwasschen der huid met zeep en daarna met verdund chloorwater, azijn enz. altijd noodig;

- 3°. bloed, meststoffen, voedsel enz. kortom alles wat door of voor de zieke dieren is gebruikt of daarvan afkomstig is, moet diep worden begraven;
- 4°. andere dieren, zooals honden, katten, kippen, varkens enz. mogen niet in den omtrek van zieke of doode dieren worden toegelaten;
- 5°. Lijkopeningen, — die alleen in bijzondere gevallen mogen plaats vinden, — moeten altijd met de noodige voorzorg en eerst nadat het lijk koud is worden bewerkstelligd;
- 6°. vleesch of melk van aan miltvuur lijdende of daarvan verdachte dieren mag niet worden gebruikt.

C. MOND- EN KLAAUWZEER.

Is eene bij runderen, karbouwen, schapen en geiten en zeldzaam bij varkens voorkomende besmettelijke ziekte, die zich door het optreden van b'azen op het slijmvlies van den mond en aan de klauwen en bij runderen ook aan den uijer openbaart.

Het mondzeer, zoowel als het klauwzeer, kan ieder *op zich zelf staand*, doch ook *gezamenlijk* voorkomen en heerscht dikwijls gelijktijdig met miltvuur.

Het mondzeer komt onder gelijke verschijnselen als bij runderen, uiterst zeldzaam ook bij paarden voor.

Ziekteverschijnselen.

De ziekte begint met koorts; het slijmvlies der mondholte wordt heet, bedekt met taai slijm, dat in draden uit den mond hangt;

de eetlust is verminderd; de opname van het voedsel pijnlijk; het slikken moeilijk en de dieren spelen gaarne met den mond in het water; de afgang is vertraagd; de herkaauwing verminderd en de melk blaauw en waterachtig.

Na 24—48 uren ontstaan, vooral aan de voorlip, de tandeloze rand der bovenkaak en de randen van de tong, *witte* of *witgele blazen*, ter grootte eener erwt tot die eener hazelnoot, die gevuld zijn met eene waterachtige of geel gekleurde spoedig etterachtig wordende vloeistof en na 1 à 2 dagen bersten, waarna zij een sterk roodgekleurd en verwond slijmvlies of met een vuil wit gekleurde stof bedekte zweren achterlaten.

Na het uitbreken der blazen neemt de koorts af; de dieren kwijlen echter nog immer, hebben veel dorst en vermageren opvallend. Bij de daarna intredende genezing verdwijnen echter de opgegeven verschijnselen zeer spoedig.

Bij de dieren, bij welke gelijktijdig met het *mondzeer*, ook het *klaauwzeer* uitbreekt, vertoont zich, nadat eenige dagen koorts aanwezig was, een vermeerderde gevoeligheid, roodheid en pijn, vooral aan den achter- en bovenrand en de ondervlakte van de klauwen, tengevolge waarvan kreupelheid en neiging tot liggen intreedt.

Binnen 1—2 dagen ontwikkelen zich op de genoemde plaatsen blazen van dezelfde hoedanigheid als bij het *mondzeer* voorkomen.

Ook na het uitbreken der blazen, treedt even als bij het *mondzeer*, gewoonlijk binnen 14 dagen, volkoming genezing in.

Vooral bij koeijen komt dikwijls ook een soortgelijke uitslag aan kling en vlier voor.

Wegens het goedaardig verloop van het mond- en klaauwzeer is het ter beteugeling daarvan niet noodzakelijk de zieke dieren af te maken. Alleen is tijdige en strenge afzondering, alsmede desinfectie dringend noodzakelijk.

D. LONGZIEKTE

Deze besmettelijke ziekte rigtte onder het hoornvee in *Europa*, *Australië* en *Amerika* van tijd tot tijd vreeselijke verwoestingen aan, doch is tot nog toe in den Indischen Archipel niet voorgekomen.

Zij bestaat in eene slechts bij het rund voorkomende eigenaardige ontsteking der longen en der pleuritis, welke steeds in uitzweeing van waterachtige en plastische stoffen overgaat en een sleepend verloop heeft.

De ziekte begint met een eigenaardige drooge, zwakke, korte hoest, welke in het begin slechts bij het opstaan of het drinken gehoord wordt; deze hoest wordt later pijnlijk, moeilijk, met kromme rug, gestrekten hals en sterke beweging der flanken uitgestooten.

Gewoonlijk blijft deze toestand 2 à 6 weken bestaan, plotseling komen alle verschijnselen van eene acute-long-ontsteking, met hevige koorts te voorschijn.

Het ademen wordt versneld, moeilijk, het hoesten pijnlijker en het dier zoekt den hoest te onderdrukken.

De dieren gevoelen hevige pijn bij het drukken aan de borstwand en achter den schouder, gaan niet meer liggen, maar blijven, met uit elkander gezette voorbenen staan.

De pols is versneld tot 70 à 80 slagen in de minuut, de slijmvliezen zijn rood gekleurd, de neus is droog, de eetlust heeft geheel opgehouden, de ontlasting is droog en donker, melkafscheiding heeft niet meer plaats.

Na den vijfden dag volgt gewoonlijk de beslissing, of de koorts, het versnelde ademen en de hoest nemen af en de eetlust keert terug of de verschijnselen, zoo even beschreven, nemen in intensiteit toe en tusschen den 5^{en} en den 8^{en} dag volgt de dood, of wel de ziekte neemt langzamerhand toe en gaat in een zwakken of typhösen toestand over. Het ademen wordt roghelend hoorbaar en geschiedt met open mond en uitgestoken tong, de adem wordt stinkend, er vloeit slijm uit mond, neus en oogen, de dieren vermageren sterk en binnen 3 à 4 weken volgt de dood.

Sirenge afzondering der aangetaste dieren is dringend gebiedend.

Het is altijd geraden om alle nog gezonde dieren in te enten, waardoor het ziekte-karakter wordt gematigd en het verloop bespoedigd.

E. POKKEN.

Is een besmettelijke uitslag, welke van koorts vergezeld gaat en bij alle huisdieren met uitzondering van het paard, voorkomt en zich slechts eens in het leven openbaart.

De oorzaken van zelfontwikkeling der pokken zijn onbekend.

Besmetting komt zeer dikwijls voor, gewoonlijk is de mensch de overbrenger der besmetting van de eene kudde op de andere.

De ziekte kenmerkt zich door uitslag, met een regelmatig verloop.

Onder koorts-verschijnselen komen eerst op een vlooijen steek gelijkende plekjes te voorschijn.

Deze verheffen zich tot kleine harde huidknobbeltjes, welke gewoonlijk iets grooter worden, in eene blaas of puist veranderen en door een rooden ring omgeven zijn.

In het begin zijn zij met eene waterheldere stof (lymphe) gevuld, die later troebel en etterachtig wordt.

De blaas berst, droogt op en er vormt zich een bruine of zwartachtige korst, welke na het afvallen een litteken achterlaat.

De ziekte is onder gunstige omstandigheden binnen 8 à 14 dagen afgelopen.

Bij de koe alleen komen de pokken als zelfstandige ontwikkeling voor en vertoonen zij zich gewoonlijk bij pas melk gevende of jonge beesten.

De pokken komen door aan de tepels en de naastbijgelegen gedeelten van de uijers.

Bij verminderden eetlust, welke laatste geheel verdwijnt, worden de dieren zeer gevoelig aan de tepels, welke ook een weinig zwellen. Na den derden of vierden dag vormen zich de boven beschreven knobbels, welke later blaasjes worden.

Zij zijn rond, ter grootte van een erwt en hebben in het midden eene kleine verdieping.

De inwendige structuur heeft veel overeenkomst met het inwendige van een citroen.

Hunne volkomen vorming heeft plaats tusschen den achtsten en den elfden dag.

De oorzaken zijn onbekend, de besmetting deelt zich mede door het melken, weshalve het geraden is de zieke dieren het laatst en voorzigtig te melken.

De besmetting geschiedt door de lymphe.

Bij het schaap kunnen de pokken aan alle lichaamsdeelen voorkomen. De geliefkoosde plaatsen zijn echter de kop, de binnen vlakke der beenen, de borst en de buik en vooral daar waar geen wol groeit.

Het opkomen en het opdroogen der pokken geschiedt onder dezelfde verschijnselen als de koepokken. De afloop der ziekte is bij het schaap over het algemeen minder gunstig. Onder gewone omstandigheden is altijd 10—20 percent verlies.

De duur der ziekte is van 3 tot 4 weken.

Het algemeen lijden in het begin der ziekte komt later meer te voorschijn en is meer catharraal. De oogen zijn rood ontstoken en tranen aanhoudend; uit den neus ontlast zich een waterachtig slijm, de uitwaseming der huid is watgelijk zoetachtig, de adem versneld, de gang stijf, de eetlust heeft opgehouden.

Zoodra de pokken beginnen op te droogen houden onder gunstige omstandigheden, alle vorengenoemde verschijnselen op.

Bij de geit komen de pokken zelden voor, doch openbaren zij zich op de zelfde wijze, onder gelijk verloop en gelijke verschijnselen als bij de koe.

Bij het varken doen zij zich voor als bij het schaap, echter met korter verloop.

Afzondering der aangetaste dieren is noodig, inenting der gezonde wenschelijk, ter bevordering van een sneller verloop der ziekte.

